

Motion till riksdagen 2024/25:822

av Eva Lindh (S)

Rättspsykiatri

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och stärka rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och stärka hela den psykiatriska kedjan och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagen om rättspsykiatrisk vård när det gäller utskrivning från den slutna rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och stärka granskningen och tillsynen av den rättspsykiatriska vården och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ett nationellt intag för rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra nödvändiga ändringar i offentlighets- och sekretesslagen för att möjliggöra anmälningar av brott som begås inom rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Inom rättspsykiatri är det ett mycket ansträngt läge. Behovet av rättspsykiatrisk vård för allvarligt psykiskt sjuka som dömts för grova brott har ökat. Det ökade behovet av rättspsykiatriska vårdplatser har varit särskilt tydligt under senare år. Antalet personer inom den slutna rättspsykiatriska vården har ökat med 9 %. Vårdtiderna har också ökat.

Konsekvenserna av straffskärpningar och andra insatser har varit tydliga inom häkten och på anstalter. Kriminalvårdens ökade behov har inneburit resurser och insatser för nya häkten och anstalter. Något som inte har diskuterats lika mycket är situationen inom rättspsykiatri.

Det är regionerna i landet som ansvarar för den rättspsykiatriska vården. Rättspsykiatri har väldigt begränsad styrförmåga när det gäller in- och utflöde. Flera regioner har

fått skjuta till resurser för att ta sig an platsbristen. Men regionerna har en mycket ansträngd ekonomisk situation eftersom den SD-styrda regeringen inte har skjutit till tillräckligt med resurser till vården. Regionerna kan inte själva påverka behovet av ökade platser inom rättspsykiatri och därför bör staten ta ett ansvar för frågan.

Den ansträngda situationen inom rättspsykiatri innebär överbeläggningar, allt längre köer, en undanträngningseffekt i andra verksamheter, att dömda inte får den vård de behöver och att situationen för de anställda blir allt tuffare. Enbart i Östergötland innebär det i skrivande stund att 34 patienter som dömts till rättspsykiatrisk vård väntar på att få en plats samtidigt med en överbeläggning. Det innebär också att vi har dömda som inte har någon tillsyn eller omsorg trots det stora behov och riskfyllda beteende som de har.

Samtidigt som överbeläggningar och köerna växer finns det ett växande antal utskrivningsklara som av lagstiftningsskäl tvingas kvar inom den låsta slutenvården. Platser inom rättspsykiatri tas upp av redan utskrivningsklara som har avtjänat sitt straff och kunde vårdas inom öppenvården. Den absoluta majoriteten av de som döms till rättspsykiatri får en dom med särskild utskrivningsprövning som innebär att förvaltningsrätten avgör. Enligt lagen kan förvaltningsrätten inte skriva ut en patient om det ”saknas förutsättningar för att ge den rättspsykiatriska vården i öppen form”. Om en kommun själv inte anser att den i dagsläget har plats för patienten kan den ansvariga kommunen neka och förvaltningsrätten kan därmed inte döma annat än att patienten måste stanna kvar inom slutna rättspsykiatri.

Patienter dömda till vård i Sverige kan vara frihetsberövade inom slutna rättspsykiatrisk vård under väldigt långa tider, trots att de kunde vara lämpliga för öppen-vård, eller där andra insatser eller påföljder kunde vara rimligare. I ett mål mot Sverige slog Europadomstolen fast att svensk lagstiftning strider mot mänskliga rättigheter (EKMR artikel 3).

De patienter som överlämnas till rättspsykiatrisk vård är en utsatt och sårbar grupp som till mycket stor andel (kvinnor 97 procent, män 93 procent) haft kontakt med den psykiatriska vården tidigare. Dessa siffror visar att Sverige har ett stort och viktigt arbete att stärka hela den förebyggande och vårdande psykiatriska kedjan så att fler personer kan ges den vård de behöver.

Rättspsykiatri har mycket stora befogenheter när det gäller tvångsåtgärder. Det kräver hög kompetens och stort ansvar. Riksdagen borde överväga att införa ett nationellt kunskapsstöd samt ett kompetenscentrum för tvångsvård. Samt att den bristande uppföljningen och granskningen av rättspsykiatri bör stärkas.

På grund av sekretessen som personalen inom rättspsykiatri omfattas av kan de inte anmäla brott som begås av intagna. Detta kan till exempel handla om hot och våld eller barnpornografi. Detta borde rimligen åtgärdas snarast.

Det faktum att det inte finns något nationellt intag för rättspsykiatri leder till att Kriminalvården saknar överblick. I normalfallet kan det vara kö i en region och finnas plats inom en annan region utan att den överblick finns.

Slutligen innebär den rådande situationen i Sverige att mycket unga personer nu döms till slutna rättspsykiatrisk vård. Unga personer som vårdas inom Statens institutionsstyrelse med tung kriminalitet i bagaget hänvisas till rättspsykiatri för sin vård om de inte klarar sitt uppdrag. Denna situation måste leda till övervägningar av uppdraget och behovet av utvecklad kompetens.

Sammantaget finns det ett stort behov av att se över den rättspsykiatriska vården i Sverige där staten har ett stort ansvar för gällande lagstiftning, resurstilldelning och organisering.

Eva Lindh (S)